

Perspektiver for blanding af mange arter i kløvergræs

Mange arter i græsmarken har værdi både i relation til fodring og til naturværdi. Nye dyrkningskoncepter skal tilgodese begge aspekter.

Seniorforsker Karen Søegaard & seniorforsker Jørgen Eriksen
Aarhus Universitet
Institut for Agroøkologi
karen.soegaard[a]agrsci.dk

Ønsket om mange arter i græsmarken har flere årsager: en større biodiversitet og dermed en større naturværdi, en positiv effekt på dyrenes optagelse, en positiv effekt på dyrenes sundhed og en bedre animalsk kvalitet med hensyn til smag og ernæringsmæssig kvalitet. Arterne kan enten alle bredsås, eller nogle af de svagt konkurrerende arter kan beskyttes ved udsåning i felter. Hvis mange arter skal indgå i foderrationen, er det mest rationelt at kunne høste alle arter på en gang, mens høst af arter i renbestand til gengæld kan være en mulighed, hvis det f.eks. drejer sig om en 'apotekervare'.

I dette indlæg gives en oversigt over den viden, der er opnået i urteforsøg i Danmark de seneste år.

Konkurrenceevne af de enkelte arter

Urter kan etableres sammen med kløvergræs, f.eks. en blanding 22. Vores traditionelle arter (alm. rajgræs, rajsvingel, hvid-

kløver og rødkløver) er stærke konkurrenter, så urterne skal her finde en niche de kan udfylde.

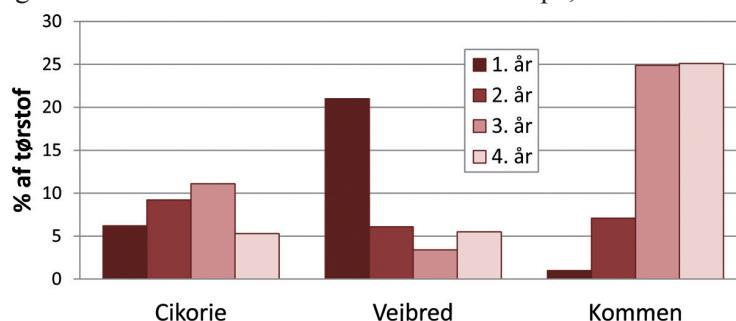
Urterne kan også dyrkes i rene urtemarker, som kan give mere plads til de svagere arter, når hvidkløver og græs ikke lukker så kraftigt til. Her er det vigtigt at have en tilstrækkelig andel af bælgplanter for at sikre en stabil kvælstofforsyning. Vi har haft succes med lidt lucerne i blandingen, men rødkløver er også en mulighed.

De stærkeste konkurrenter er cikorie, lancetbladet vejbred og kommen. De kan udgøre en betydelig del af afgrøden og har derfor en større betydning for afgrøde kvaliteten. Mellemstær-

ke konkurrenter er bibernelle og kællingetand, mens svage konkurrenter er kørvel, esparsette og stenkløver. Hvis de mellemstærke og svage arter skal udgøre en betydelig del af afgrøden, skal de udsås i områder uden de traditionelle græsmarksarter. Hvis de derimod udelukkende skal øge biodiversiteten og danne fødegrundlag for insekter, er behovet mængdemæssigt mindre.

Kan sammensætningen styres?

En på forhånd bestemt sammensætning er svær at opnå, da der er mange forhold, som påvirker vækst og konkurrenceevne. Det er en ulempe, hvis det er virk-

Figur 1. Andelen af afgrødetørstof ved 1. slæt ved forskellig alder af marken. Resultater fra kløvergræsmarker med isåede urter.

ningen af en enkelt eller nogle få arter, der specifikt ønskes. Arterne udvikler sig f.eks. forskelligt med alderen. Andelen af cikorie er så nogenlunde konstant, lancetbladet vejbred er størst i det første produktionsår og mindskes derefter, mens kommen derimod bliver kraftigere med årene, og andelen stiger meget (figur 1).

Udbytte

Når hvidkløver og græs udgør mindst 50% af frømængden, vil der med iblanding af urter enten være det samme eller et større udbytte. Hvis der ikke er kløvergræs og kun urter i blandingen, afhænger udbyttet især af andelen af bælplanter i afgrøde. Vi har under slætforhold brugt lucerne til kvælstoffiksering og har opnået både større og mindre udbytte end en blanding 22.

Afgræsning eller slæt

Generelt klarer urterne sig dårligere under afgræsning end slæt. Det skyldes sikkert både den oftere afløvning ved afgræsning og den tættere plantebestand af græs og kløver, som giver mindre plads til andre arter. Cikorie er dog en undtagelse, da den ikke bliver påvirket.

Vil dyrene æde dem?

Vi har arbejdet med malkekøer og kvier, og de æder gerne urterne både i mark og stald. Ved afgræsning kan alle urter selvfølgelig ligesom græs og kløver blive så grove, at de vrages. Det er kun blomsterstanden af vejbred, som vi har registreret, at malkekvæg undgår. Cafeteriefodring af kvier, det vil sige fodsøg med frit valg, viste bl.a., at bibernelle er meget attraktiv.

Foderværdi

Urterne har meget forskellig kvalitet og påvirker derfor foderværdien forskelligt (Søgaard *et al.*, 2010). I den bedste ende ligger kommen, som har en usædvanlig høj fordøjelighed (FK organisk stof) og en cellevægssammensætning som hvidkløver. I den anden ende er lancetbladet vejbred, som meget ligner lucerne med hensyn til FK organisk stof og cellevæge. Påvirkningen af hele afgrødens foderværdi vil derfor være afhængig af, hvilke arter der dominerer. Alle urter er imidlertid tokimbladede og må derfor forventes at have samme positive fodringsmæssige effekter, som bælplanter generelt har.

Mineraloptagelse og dermed mineralindhold er meget forskellig for de enkelte arter (Søgaard *et al.*, 2010). Cikorie har et højt indhold af de fleste mineraler, herunder også de essentielle mineraler selen, kobber og zink. Vejbred har også et godt og stort mineralindhold, mens kommen ikke har et specielt godt mineralindhold.

Påvirkning af animalsk kvalitet

Dette er stadigvæk et næsten uopdyrket område – også i udlandet. I et mindre forsøg på Foulum blev det ved fodring udelukkende med urter vist, at mælkens sammensætning af omega-3 og omega-6 blev forøget betydeligt. Hvis dette kan fastholdes i storskala har det store perspektiver med hensyn til at forbedre mælkens ernæringsmæssige værdi.

Perspektiver

Der er perspektiver i at have

mange arter i græsmarken. Det første vigtige aspekt er naturværdien. Græsmarkerne er oplagt den del af det dyrkede land, som vil kunne række naturen en hjælpende hånd, som fødegrundlag for insekter, herunder bestøvere, og som steps gennem landskabet der kan forbinde naturområder. Det andet vigtige aspekt er produktion af foder til specifikke formål.

Begge aspekter indebærer, at der skal udvikles dyrkningskoncepter, hvor der tages specielle hensyn til de mindre konkurrencedygtige arter.

Resultater fra forsøg med malkekøer antyder, at der kan være store perspektiver ved at bruge urter, men der mangler i høj grad viden, før dette kan udvikles generelt både med hensyn til produktkvalitet og dyrenes sundhed.

Litteratur

- Petersen M, Søgaard K & Jensen SK. 2011. Herb feeding increases n-3 and n-6 fatty acids in cow milk. *Livestock Science* 141, 90-94.
- Søgaard K, Sehested J, Eriksen J, Askegaard M, Mogensen L & Jensen SK. 2010. Urter i græsmarken. Intern rapport Husdyrbrug NR. 27, 5-14. ■